

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ НАУКОВИХ РОБІТ**

(для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота»)

Ужгород – 2021

УДК 364 (075.8)

ББК 65.272

МЗЗ

Методичні рекомендації до виконання наукових робіт (для студентів спеціальності 231 «Соціальна робота») / Упоряд.: А.М. Попович, О.С. Повідайчик, О.П. Бартош. Ужгород: УжНУ, 2021. 37 с.

Видання містить уніфіковані вимоги щодо структури та правил оформлення наукових робіт, підготовки та порядку їх захисту. Призначено для студентів і викладачів спеціальності 231 «Соціальна робота».

Упорядники:

Попович Анна Михайлівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Повідайчик Оксана Степанівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи

Бартош Олена Павлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Рецензент:

Козубовська Ірина Василівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні: кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 12 від 1 липня 2021 р.) науково-методичної комісії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 8 від 1 липня 2021 р.)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Види студентських наукових робіт та ключові вимоги до них.....	4
2. Мотивація вибору, рівень самостійності.....	5
3. Етапи підготовки, апробація.....	5
4. Перевірка на академічний плагіат.....	6
РОЗДІЛ 1 ВИМОГИ ДО СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАУКОВИХ РОБІТ	8
1.1. Титульний аркуш, анотація, зміст, перелік скорочень.....	8
1.2. Основна частина (вступ, розділи, висновки).....	9
1.3. Список використаних джерел, додатки.....	11
1.4. Типові помилки і недоліки.....	12
РОЗДІЛ 2 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ	13
2.1. Технічні вимоги.....	13
2.2. Особливості стилю, цитування, оформлення посилань і списку використаних джерел.....	15
2.3. Переплетення.....	17
РОЗДІЛ 3 ЗАХИСТ НАУКОВИХ РОБІТ	18
3.1. Терміни і процедура захисту.....	18
3.2. Оцінювання захисту наукових робіт.....	19
ДОДАТКИ	20
Додаток А. Теми курсових, бакалаврських і магістерських робіт.....	20
Додаток Б. Зразок титульної сторінки курсової роботи.....	23
Додаток В. Зразок титульної сторінки дипломної роботи бакалавра.....	24
Додаток Г. Зразок титульної сторінки дипломної роботи магістра.....	26
Додаток Д. Зразок оформлення анотації.....	28
Додаток Е. Приклад оформлення змісту роботи.....	29
Додаток Ж. Приклад формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань і методів наукового дослідження.....	30
Додаток З. Приклади бібліографічного опису джерел (згідно з ДСТУ 8302:2015).....	31

ВСТУП

- 1. Види студентських наукових робіт та ключові вимоги до них**
- 2. Мотивація вибору, рівень самостійності**
- 3. Етапи підготовки, апробація**
- 4. Перевірка на академічний плагіат**

1. Види студентських наукових робіт та ключові вимоги до них

У ДВНЗ «Ужгородський національний університет» науково-дослідницька робота студентів унормована наступними документами:

1. Положення про організацію освітнього процесу у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затверджене наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» від 24.12.2020 № 61/01-04.
2. Положення про дипломну роботу (дипломний проект), затверджене Вченою радою ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 14 від 13.12.2016 року).
3. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затверджене наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 519/01-17 від 04.03.2015 року.
4. Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті» №409/01-17 від 03.03.2017 року.

З ними можна ознайомитися на офіційному сайті університету (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/5951>).

Науково-дослідницька робота здійснюється як на першому (бакалаврському), так і другому (магістерському) освітніх рівнях. Протягом перших трьох років навчання студенти готують *курскові роботи*. Завершуючи навчання на першому рівні, захищають *дипломну роботу кваліфікаційного рівня «бакалавр»*. Здобуття кваліфікаційного рівня «*магістр*» також передбачає захист наукової роботи.

Ключові вимоги до написання студентських наукових робіт є універсальними (їх вивчають у рамках навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»). Проте є і відмінності, про які йтиметься далі.

Виконання курсової роботи покликано закріпити уміння і розвинути навички застосування елементарних дослідницьких прийомів і методів, допомогти зрозуміти суть і принципи наукової методології. Воно передбачає: пошук інформації, якісне реферування джерел, уміння формулювати й послідовно описувати об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, робити самостійні висновки тощо.

У своїх найзагальніших рисах дипломні роботи продовжують, розвивають та закріплюють початкові уміння, які були вироблені студентами при підготовці курсових робіт. Водночас зазначимо, що вони відрізняються більшим обсягом, поглибленою аналітичністю, складністю проблем, які розглядаються, застосуванням загальнонаукових та спеціальних дослідницьких методів, ґрунтовним знанням наукової літератури з конкретної проблематики,

свідченням чого є кваліфіковано зроблений у вступі чи у першому методологічному розділі огляд спеціальної літератури.

2. Мотивація вибору, рівень самостійності

Згідно «Положення про дипломну роботу (дипломний проект)» студенту надається право вибрати тему із визначених кафедрою (Додаток А) або запропонувати свою з необхідним обґрунтуванням її розробки. Вмотивованість вибору теми передбачає:

- можливість продовження теми курсової роботи при підготовці бакалаврської чи магістерської роботи;
- зв'язок обраної теми із проблемою, над якою працює чи планує працювати студент;
- реагування на актуальні соціальні проблеми;
- зв'язок обраної теми із дослідницькою проблематикою кафедри чи конкретного викладача, з яким студент співпрацює чи збирається співпрацювати.

На всіх етапах підготовки наукової роботи викладач (науковий керівник роботи) виступає консультантом та порадиником, але не співавтором чи редактором студентської наукової праці. До його обов'язків входить:

- формулювання теми, спільне зі студентом визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження;
- надання допомоги у розробці календарного плану підготовки роботи;
- рекомендація необхідних джерел;
- контроль та інформування кафедри про хід виконання наукових робіт;
- перевірка підготовленої роботи на предмет її відповідності вимогам;
- підготовка відгуку.

3. Етапи підготовки, апробація

Підготовку роботи здійснюють у кілька етапів:

1. Вибір теми, подання заяви на ім'я керівника кафедри із зазначенням обраної теми.
2. Складання календарного плану підготовки роботи.
3. Розробка та узгодження з керівником змісту роботи (розділи, підрозділи).
4. Вивчення джерел, необхідних для висвітлення обраної теми, ознайомлення з діяльністю органів та установ і т. ін.
5. Написання наукової роботи.
6. Ознайомлення наукового керівника з текстом роботи.
7. Доопрацювання тексту роботи із врахуванням зауважень наукового керівника.
8. Кінцеве оформлення роботи.
9. Перевірка на плагіат, прийняття рішення про допуск роботи до захисту.
10. Передача на кафедру для реєстрації та підготовки відгуку наукового керівника та / чи рецензента.
11. Захист наукової роботи перед комісією.

Результати своїх досліджень студенти можуть апробувати у кілька способів:

1. беручи участь у наукових конференціях, як студентських, так і спеціальних фахових згідно оголошених вимог;
2. долучаючись до конкурсів (Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із спеціальності «Соціальна робота»), роботи у літніх школах, стажуваннях, проходження практики тощо.

4. Перевірка на академічний плагіат

Наукова робота студента має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При її виконанні здобувач зобов'язаний: з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких використовується при виконанні курсової (бакалаврської, магістерської) роботи; коректно застосовувати інформацію з інших джерел через належне цитування.

Перед початком написання курсової (бакалаврської, магістерської) роботи кожен студент ознайомлюється із Положенням про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті» [<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>]. Порядок встановлення випадків академічного плагіату та інших видів порушень академічної доброчесності відбувається на основі зазначеного Положення, Розпорядження факультету суспільних наук «Про запобігання академічному плагіату» (№ 33 від 04.01.2021 р.), а також визначеної шкали рівня унікальності роботи, затвердженої Вченою радою факультету суспільних наук (протокол № 2 від 30.09.2020 р.).

Академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства (ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту»).

Академічним плагіатом вважається:

- відтворення в тексті наукової роботи без змін, з незначними змінами, або в перекладі тексту іншого автора (інших авторів), обсягом від речення і більше, без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті наукової роботи, повністю або частково, тексту іншого автора (інших авторів) через його перефразування чи довільний переказ без посилання на автора (авторів) відтвореного тексту;
- відтворення в тексті наукової роботи наведених в іншому джерелі цитат з третіх джерел без вказування, за яким саме безпосереднім джерелом наведена цитата;
- відтворення в тексті наукової роботи наведеної в іншому джерелі науково-технічної інформації (крім загальновідомої) без вказування джерела, з якого взята ця інформація.

Перевірці на плагіат підлягає основна частина наукової роботи здобувача (без списку використаних джерел та додатків). Перевірку забезпечує кафедра

соціології та соціальної роботи. Зокрема, використовується програма StrikePlagiarism. Науковий керівник та студент попередньо ознайомлюються з встановленими програмою показниками щодо оригінальності тексту.

При прийнятті рішення про допуск наукової роботи до захисту використовується така шкала (Шкала унікальності наукової роботи, затверджена Вченою радою факультету суспільних наук, протокол № 2 від 30.09.2020 р.):

- 70–100% унікальності – робота допускається до захисту;
- 50–69% унікальності – робота потребує доопрацювання;
- менше 50% унікальності – робота відхиляється.

Результати перевірки на академічний плагіат обговорюються на засіданні кафедри і приймається відповідне рішення. Зокрема, робота, в якій виявлено ознаки академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності (фабрикації, фальсифікації тощо), не допускається до захисту та повертається студенту на виправлення та доопрацювання. Відповідальність у випадку встановлення факту академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності лежить на авторіві роботи.

РОЗДІЛ 1

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАУКОВИХ РОБІТ

- 1.1. Титульний аркуш, анотація, зміст, перелік умовних позначень
- 1.2. Основна частина (вступ, розділи, висновки)
- 1.3. Список використаних джерел, додатки
- 1.4. Типові помилки і недоліки

1.1. Титульний аркуш, анотація, зміст, перелік умовних позначень

Структурні елементи наукової роботи повинні бути викладені у певній послідовності: титульний аркуш, анотація (лише для магістерських робіт), зміст, перелік умовних позначень (за необхідності), основна частина, список використаних джерел, додатки.

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини мають починатися з нової сторінки.

Вимоги до оформлення *титульної сторінки* встановлюються вузом (зразок можна отримати на кафедрі) (Додатки Б, В, Г).

Анотація – це коротка характеристика змісту та результатів наукової роботи. При підготовці студентських наукових робіт складається лише для дипломних робіт кваліфікаційного рівня «магістр». Повинна бути стислою і містити наступну інформацію:

- а) назву установи, де відбудеться захист;
- б) прізвище та ім'я студента, назву дипломної роботи;
- в) текст анотації (основні ідеї, результати та висновки);
- в) ключові слова.

При написанні тексту вживається минулий час, деталі і цифри не згадуються. Загальна кількість ключових слів чи словосполучень обмежена: від 5 до 7 слів. Їх подають у називному відмінку, друкують у рядок, через крапку з комою.

Анотація складається однією з іноземних мов (не більш ніж 500 слів і розташовується на одній сторінці формату А4).

Приклад написання анотації наведено у **додатку Д**.

Зміст подають на початку роботи, зазначаючи назви та номери початкових сторінок усіх структурних елементів наукової роботи: переліку умовних позначень, символів, скорочень (якщо він наводиться), вступу, розділів, підрозділів, пунктів, а також висновків, списку використаних джерел і додатків (за їх наявності).

Приклад змісту наукової роботи наведений у **додатку Е**.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень вміщують, якщо наукова робота містить їх значну кількість. Доцільний список та детальну розшифровку (у вигляді двох паралельних колонок за абеткою: ліва колонка – скорочення, права – пояснення) подають перед вступом, оскільки у ньому вже можуть бути використані окремі із скорочень.

Додатково їхнє пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні. Наприклад: об'єднана територіальна громада (ОТГ). Скорочення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться.

Наприклад:

Перелік умовних позначень

ВІЛ/СНІД	вірус імунодефіциту людини/синдром набутого імунодефіциту
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	внутрішньо переміщена особа
ГО	громадська організація
КМУ	Кабінет Міністрів України
НДО	недержавна організація
НПУ	Національна поліція України
МОП	Міжнародна організація праці
ООС	операція об'єднаних сил (замість АТО)
ОТГ	об'єднана територіальна громада
СЖО	складні життєві обставини
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН

1.2. Основна частина (вступ, розділи, висновки)

Вступ містить ряд обов'язкових структурних елементів. Актуальність теми обґрунтовує важливість обраної теми для теорії і практики соціальної роботи. Визначивши актуальність, необхідно охарактеризувати міру опрацювання проблеми. Слід пам'ятати, що назви джерел до цієї частини вступу, як і до списку використаних джерел, не можна вносити механічно, без ознайомлення (а часто й реальної доступності для опрацювання). За необхідності можуть бути використані перепосилання на наукові праці чи інші джерела інформації. Так само не можна включати джерела, які не стосуються обраної теми. Це оцінюється як некомпетентність та нерозуміння предмета дослідження.

Неправильним є простий перелік усіх відомих джерел чи механічне переповідання змісту основних праць. Необхідно узагальнити рівень наукового осмислення досліджуваної проблеми. Огляд літератури можна робити і після зазначення предмета, об'єкта, мети і завдань. Такий підхід відповідає європейській традиції.

Об'єкт дослідження – це соціальне явище, процес, подія, напрям соціальної роботи, феномен, сфера, які породжують проблемну ситуацію.

Предмет дослідження включає певні властивості (характеристики, аспекти) об'єкта, які підлягають вивченню. Тобто, предмет є явищем понятійно вужчим і локальним порівняно з об'єктом дослідження. Ці дві категорії співвідносяться між собою як загальне та часткове (у межах об'єкту виділяється якась частина, що, власне, і є предметом дослідження). Таким чином, він встановлює пізнавальні межі конкретного дослідження, адже один і той же об'єкт може передбачати значну кількість предметів дослідження.

Наприклад, якщо об'єктом дослідження обраний метод соціальної роботи в громаді, то предметом можуть виступати сучасні підходи до проведення соціальної роботи у громаді, досвід соціальної роботи у національних громадах України, основні етапи проведення соціальної роботи у громаді, адміністрування соціальних послуг на рівні об'єднаної територіальної громади і т. ін.

Мета дослідження вказує на кінцевий теоретико-пізнавальний чи прикладний результат і може бути тільки одна (своєрідна універсальна ціль). Її формулювання не допускає використання слів, які вказують на спосіб досягнення мети («дослідити», «вивчити» тощо).

Завдання – це проміжні цілі, які потрібно виконати задля досягнення мети. Іншими словами, під завданнями наукової роботи слід розуміти локальніші, чіткіші, дрібніші питання (проблеми), на які треба дати відповідь в окремих розділах наукової роботи чи навіть частинах цих розділів. Завдань, вирішення яких сприяло б досягненню мети, може бути декілька. Для курсової роботи їх кількість, як правило, не перевищує 2-3, для бакалаврських і магістерських – 4-5. Формулюються завдання у формі переліку конкретних дій: «охарактеризувати», «встановити», «з'ясувати», «обґрунтувати», «прослідкувати», «визначити», «розробити», «описати», «виявити», «розкрити» і т. ін. Вони повинні знаходитися у рамках визначеного предмета дослідження.

Важливо також не залишити поза увагою, що тема, об'єкт, предмет, мета і завдання повинні мати між собою системні логічні зв'язки.

Методи дослідження. Вказуються лише ті методи, які були застосовані для виконання визначених завдань. Не допускається їх формальне, довільне згадування. Як правило, виокремлюють наступні групи методів:

1. загальнонаукові (філософські) (аналогія, індукція, дедукція, синтез, абстрагування, ідеалізація тощо);
2. аналітичні (системний, порівняння, проектування, моделювання, систематизації, періодизації тощо);
3. емпіричні (опитування, спостереження, контент-аналіз, експеримент, фокус-група тощо).

Методи повинні бути обґрунтовані, узгоджені з метою і завданнями дослідження.

Приклади формулювання об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження на наведено в **Додатку Ж**.

У дипломній роботі магістра рекомендується вказувати наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та практичне значення, а також апробацію (оприлюднення результатів на конференціях, семінарах, нарадах тощо).

Структура роботи. У цій частині вступу треба назвати розділи, з яких складається основна частина роботи, та їх короткий зміст. Можна розкрити доцільність запропонованої структури, навести будь-які уточнення чи коментарі щодо назв та змісту окремих розділів, вказати загальний обсяг роботи (кількість сторінок) та загальний обсяг найменувань у списку використаних джерел.

Виклад змісту роботи (розділи, підрозділи, пункти). Враховуючи загальний обсяг, курсова робота містить, як правило, два розділи. Бакалаврська чи магістерська – від двох до чотирьох розділів. Структуризація у формі подрібнення розділів (створення підрозділів, пунктів) повинна бути виправданою з точки зору логічного представлення предмета дослідження. Універсальним є правило, за яким методологічні та найзагальніші теоретичні частини роботи повинні передувати іншим структурним компонентам, у першу чергу – емпіричним.

Кожен із розділів варто завершувати одним чи кількома абзацами висновків. Вони допомагають робити проміжний підсумок, який є важливим для розгортання подальших міркувань у наступному розділі (або ж мають цінність самі по собі, оскільки означають завершення окремого етапу дослідження).

Висновки. Висновки – це лаконічне (без зайвої аргументації) підведення підсумків усього, що було зроблено. Вони не передбачають цитування чи повторення попередніх висновків, які вже були представлені до кожного із розділів. Вони повинні чітко узгоджуватися із предметом дослідження та поставленими у вступі завданнями.

1.3. Список використаних джерел, додатки

Основна вимога до укладання списку використаних джерел – дотримання чинного державного стандарту щодо бібліографічного опису. До нього включають джерела, які зазвичай поділяють на первинні, вторинні і третинні. До первинних належать нормативно-правові документи, монографії, публікації в академічних журналах, тези конференцій, дисертації, автореферати. Сюди належать і електронні версії періодичних наукових журналів.

До вторинних – збірки публікацій, підручники, енциклопедії, словники, оглядові статті, реферативні журнали.

До третинних – комп'ютерні бази даних в Інтернеті. При використанні останніх варто зважати на те, яка організація підтримує Веб-сторінку з відповідними даними. На сторінках офіційних установ (Верховна Рада України, Кабінет міністрів України, Міністерство соціальної політики України, ЮНІСЕФ тощо) інформація буде достовірною. Дані, отримані з анонімних веб-сторінок, у наукових роботах не використовуються.

Приклади оформлення використаних джерел наведені у **Додатку 3**.

Додатки не є обов'язковою частиною наукової роботи, але деякі з досліджень можуть передбачати чи навіть потребувати спеціальних додатків. Вони виконують функцію ілюстративних матеріалів до положень, які були викладені в розділах роботи, або додаткових розробок, представлення яких було неможливим через перевищення обсягу роботи або з інших міркувань.

За своєю формою додатки можуть містити:

- статистичні матеріали, згруповані у вигляді таблиць;
- зразки матеріалів, які є предметом дослідження (наприклад, стандарти соціальних послуг, документи, які регламентують діяльність соціальних органів, служб та установ);

- результати соціологічних досліджень, опис випадків, соціальні проекти;
- авторські чи запозичені схеми та інші графічні зображення, які унаочнюють та формалізують виклад матеріалу в основній частині роботи.

Додатки повинні бути логічно пов'язані зі змістом та структурою наукової роботи. Вимоги до оформлення додатків наведені у підрозділі 2.1. Технічні вимоги.

1.4. Типові помилки і недоліки

У процесі виконання наукової роботи слід уникати типових недоліків і помилок, які часто спостерігаються в курсових, бакалаврських чи магістерських роботах.

Помилки і недоліки, які стосуються змісту і оформлення наукової роботи:

- формальне описання актуальності теми дослідження, що не підтверджується переглядом наукових розробок з обраної теми;
- не зазначена соціальна значущість проблеми, вирішення якої має важливе значення для суспільства;
- аналітичний огляд наукових публікацій має форму анотованого списку і не відображає рівня вивченості теми;
- не визначено (або некоректно визначено) об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, не вказані використані методи;
- методи дослідження перераховуються без короткого й змістовного розкриття того, що саме (із завдань дослідження) досліджувалось тим чи іншим методом;
- не всі заявлені методи дослідження знаходять своє відображення в тексті роботи;
- висувається гіпотеза, але залишається невідомим, чи була вона доведена або спростована;
- теоретична частина дослідження носить переважно констатувальний характер, автори обмежуються переліком відомих теорій і підходів без належного узагальнення та висловлення власної думки;
- надмірна кількість цитувань (не завжди коректних, без посилання на авторів);
- перевантаженість тексту загальновідомими визначеннями та тлумаченнями, що має вигляд доволі хаотичного набору різних положень;
- обмеженість (або й відсутність) емпіричної дослідницької бази;
- відсутність документального оформлення методики проведення дослідження;
- використання застарілих статистичних даних;
- відсутність нових напрацювань з обраної проблеми у списку використаних джерел;
- дисбаланс у бік літератури з психології, педагогіки, соціології, права, економіки та ін. за рахунок соціальної роботи;
- недотримання наукового стилю викладу матеріалу;
- стилістичні та орфографічні неточності, помилки в оформленні бібліографічного опису використаних джерел.

РОЗДІЛ 2

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ

2.1. Технічні вимоги

2.2. Особливості стилю, цитування, оформлення посилань і списку використаних джерел

2.3. Переплетення

Таблиця 2.1

Технічні вимоги до оформлення наукових робіт

Формат	A4, орієнтація – книжкова, формат Microsoft Word (*.doc або *.docx)
Поля	Верхнє, нижнє, праве – 2 см, ліве – 3 см
Основний шрифт	Times New Roman
Розмір шрифту	Основного тексту – 14 пунктів, таблиць – 12 пунктів
Міжрядковий інтервал	1,5
Вирівнювання тексту	По ширині
Абзацний відступ	1,25 см
Нумерація сторінок	На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці
Ілюстрації (схеми, графіки)	Необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці
Спеціальні символи	Лапки використовуються лише друкарські (« »). Вигляд апострофу має відповідати шрифту Times New Roman, а саме ('). В якості тире використовується знак короткого тире (–), а не дефісу (-) і не довгого тире (—). Перед та після короткого тире (–) робиться пробіл. Між словами ставиться лише один пробіл (для контролю можна використовувати функцію Word: – недруковані знаки). Між прізвищем та ініціалами обов'язково ставиться нерозривний пробіл. В якості позначки номеру при цифрах використовується символ (№) шрифту Times New Roman. Не можна використовувати автоматичну або примусову розстановку переносів у словах.
Обсяг (без врахування списку використаних джерел та додатків)	курсової роботи – 30 сторінок бакалаврської роботи – 60-80 сторінок магістерської роботи – 90-110 сторінок
Оптимальний обсяг списку використаних джерел	курсової роботи – 20 джерел бакалаврської роботи – 50 джерел магістерської роботи – 80 джерел (50 % з них опублікованих за останні 10 років)

Текст основної частини наукової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин наукової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру сторінки, без абзацного відступу з вирівнюванням по ширині. Кожна структурна частина розпочинається з нової сторінки.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком розділу та підрозділу – 2 рядки, між заголовком підрозділу та текстом – 1 рядок. Кожний розділ наукової роботи треба починати з нової сторінки. Між останнім реченням попереднього підрозділу та заголовком наступного підрозділу робиться відступ 2 рядки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, (якщо необхідно – пунктів) подають арабськими цифрами без знаку №, наприклад, «РОЗДІЛ 2». Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу).

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.1.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу).

Наприклад:

РОЗДІЛ 2
ГРОМАДА ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ СОЦІАЛЬНОГО ВПЛИВУ
НА ОСОБИСТІТЬ

2.1. Теоретичні підходи до розуміння громади

2.1.1. Структурний підхід

Текст, текст, текст...

До ілюстрацій належать рисунки, схеми, графіки, діаграми.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» та її номер вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл. 1.2».

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те ж», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, знаків, символів, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в якомусь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Додаток повинен мати заголовок, надрукований малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкують слово і велику літеру, що позначає додаток, наприклад: «Додаток Б». Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Один додаток позначають як додаток А.

2.2. Особливості стилю, цитування, оформлення посилань і списку використаних джерел

Наукова робота передбачає використання наукового, а не публіцистичного чи художньо-публіцистичного стилю. Тому не варто використовувати метафори, а також стереотипні вислови, вирази-штампи, риторичні запитання і речення, як от: «СНІД – чума ХХ століття», «Яка доля чекає безхатченків?».

Слід уникати частих повторень слів чи словосполучень, однотипних синтаксичних конструкцій. Не варто також послуговуватися складними синтаксичними конструкціями – вони часом погано пов'язані між собою логічно, містять двозначні тлумачення тощо.

Недоречно вдаватися до слів «дуже», «надзвичайно», оцінювальних епітетів. Замість «дуже актуально» можна написати «актуально», замість «надзвичайно поширений» – просто «поширений» тощо. З увагою потрібно ставитися до використання вставних слів і словосполучень: «на жаль», «без сумніву», «беззаперечно», «відомо» тощо. Наприклад, речення «Беззаперечно, інтернатна система останніми роками має багато проблем, та, на жаль, родинна мережа також не позбавлена гострих недоліків» є неприйнятним, адже в ньому: 1) слово «беззаперечно» містить категоричність, 2) слово «на жаль» є зайвим, 3) незрозуміло, що мається на увазі під «останніми роками» та «гострими проблемами».

Не рекомендується вести виклад від першої особи «Я вважаю», «Я використав», «Мені здається». Такі вислови варто замінити безособовими реченнями або перефразувати (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Приклади вдалого та невдалого стилю

Невдале формулювання	Вдале формулювання
«Серед методів дослідження, якими я користувалася у моїй роботі, є вторинний соціологічний аналіз».	«У роботі використаний метод вторинного соціологічного аналізу».
«До завдань, які я ставила перед собою у моїй роботі, можна віднести такі...»	«У дипломній роботі поставлені наступні завдання:...».

У роботі необхідно дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень (усі аббревіатури мають бути пояснені). Ініціали згаданих у тексті вчених ставлять перед прізвищами (І. Грига, а не Грига І., як це прийнято в списку використаних джерел).

При дослівному використанні тих чи інших джерел слід наводити цитати. Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починають та закінчують лапками, зберігаючи граматичну форму та інші особливості авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяють лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовують вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускають, але без перекручення авторського тексту і думок автора. Пропуск позначають трьома крапками, які ставлять у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, його не зберігають;

в) кожен цитату обов'язково супроводжує посилання на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректними щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо у цитаті автор наукової роботи виділяє деякі слова, то після тексту, який пояснює виділення, робить спеціальне застереження, ставить крапку, потім тире і вказує свої ініціали, а весь текст застереження вміщує у дужки. Варіантами таких застережень можуть бути: (курсив мій. – С.П.), (підкреслено мною. – С.П.), (розрядка моя. – С.П.).

Необхідно робити посилання на джерела, матеріали або окремі положення, результати, ідеї, висновки з яких наведені у тексті. При цитуванні чи наведенні інших даних (зокрема, статистичних) потрібно у квадратних дужках поставити порядковий номер джерела у переліку використаних джерел та номер сторінки, яка містить наведену цитату.

Приклад:

Цитата у тексті: «За даними ЮНЕЙДС, в Україні ВІЛ-інфіковані становлять близько 1,4 відсотка від дорослого населення» [7, с. 14]. Цифри у

квадратних дужках відповідають порядковому номеру джерела у списку використаних джерел та сторінці. Якщо посилання зроблено на кілька праць, вони розділяються крапкою з комою: [1, с. 5; 6, с. 25-33].

Відповідний опис у переліку використаних джерел:

7. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом: метод. посіб. для проведення курсів підвищ. кваліфікації / Т. Семигіна, О. Банас, Н. Венедиктова та ін. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2006. 620 с.

Список використаних джерел формується одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

При написанні студентських наукових робіт рекомендується дотримуватися алфавітного порядку.

Бібліографічний опис джерел оформлюється згідно з Національним стандартом України «Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015». У студентських наукових роботах опис мусить містити обов'язкові елементи (бібліографічні відомості), які забезпечують ідентифікацію документа. Усі джерела у списку подаються мовою оригіналу.

Приклади оформлення використаних джерел наведені у **Додатку 3**. З ними варто ознайомитися перед початком пошуку, вивчення та відбору необхідних джерел.

2.3. Переплетення

Для курсових робіт використовуються папки, в яких аркуші кріпляться завдяки механізму «швидкозшивач» (з прозорою пластиковою обкладинкою).

Для дипломної роботи бакалавра застосовується скріплення на пластикову пружинку (зверху наукової роботи ставиться прозора пластикова обкладинка, а знизу – ватман).

Дипломну роботу магістра належить подавати до захисту у твердій палітурці. Для рецензій чи інших документів, що не переплітаються, але їх здають разом з дипломною роботою, на обкладинку (в середині) приклеюється кутик-кишеня.

Роботи підписуються авторами. Бакалаврські та магістерські дипломні роботи здаються також в електронній формі (диск вкладається в кутик-кишеню або конверт).

РОЗДІЛ 3 ЗАХИСТ НАУКОВИХ РОБІТ

3.1. Терміни і процедура захисту

3.2. Оцінювання захисту наукових робіт

3.1. Терміни і процедура захисту

Згідно «Положення про дипломну роботу (дипломний проект)», затвердженого Вченою радою ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 14 від 13.12.2016 р.) (зі змінами) дипломні роботи повинні бути виконані і представлені на кафедру не пізніше як за два тижні до захисту.

Усі наукові роботи, що надійшли після офіційно встановленого терміну, можуть бути прийняті тільки за спеціальним розпорядженням завідувача кафедри чи за умови встановлення додаткових термінів здачі, які також визначає кафедра. Для бакалаврських і магістерських дипломних робіт передбачена процедура попереднього захисту. Наукові роботи студентів, які мають академічну заборгованість, до захисту не допускаються.

Захист курсових робіт проводиться у присутності комісії у складі наукового керівника та членів кафедри. Захист бакалаврських і магістерських робіт відбувається на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії (ЕК).

Порядок захисту дипломних робіт визначений «Положенням про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «УжНУ» і «Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію УжНУ», які затверджені Вченою радою ДВНЗ УжНУ.

Передбачена наступна процедура:

1. Голова комісії або один із членів комісії оголошують захист, повідомляючи при цьому загальну кількість представлених робіт, наявність рецензій, процедуру захисту та склад комісії (за необхідності).

2. Студенту надається слово для захисту по темі роботи (4-5 хвилин, що відповідає 2-3 сторінкам машинописного тексту). Варто брати до уваги, що процедурі захисту наукових робіт властиві певні правила. Виступ розпочинається зверненням: «Шановні члени комісії, присутні. Дозвольте представити Вашій увазі роботу на тему: ..».

Сам виступ повинен містити:

- назву теми;
- обґрунтування актуальності роботи;
- визначення об'єкта, предмета, мети і завдань;
- коротку характеристику результатів дослідження;
- виклад ключових висновків.

Завершальні слова виступу: «Виступ завершено, дякую за увагу».

3. Головуючий пропонує членам комісії поставити студенту запитання щодо змісту роботи та виступу.

4. Після закінчення відповідей ставити студенту запитання можуть усі присутні. За кожне з поставлених запитань прийнято дякувати. Відповіді впливають на загальну оцінку роботи.

5. Слово надається науковому керівнику. За його відсутності присутніх знайомлять зі змістом відгуку або рецензії, звертаючи особливу увагу на зауваження.

6. Студенту пропонується дати відповідь по суті зафіксованих у цих документах зауважень.

7. Після захисту крайнього студента оголошується закрите засідання ЕК, де відбувається колегіальне обговорення оцінок і підводяться підсумки роботи комісії.

8. По закінченні закритого засідання студентів запрошують в аудиторію, де голова ЕК повідомляє результати захисту.

3.2. Оцінювання захисту наукових робіт

Визначальними критеріями при оцінюванні захисту студентом наукової роботи виступають:

- відповідність роботи встановленим вимогам;
- уміння студента представити роботу під час усного захисту;
- аргументованість відповідей на поставлені запитання та зауваження, викладені у відгуку чи рецензії.

У випадку незгоди з рішенням комісії студенту надається право подати апеляцію на ім'я голови комісії або завідувача кафедри з обґрунтуванням своєї незгоди. Розглядаються лише апеляції, подані в день захисту.

Процедура проведення захисту регламентована «Положенням про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» № 61/01-04.від 24.12.2020 р.

ДОДАТКИ

Додаток А

Теми курсових робіт для студентів спеціальності «Соціальна робота»

1. Використання когнітивно-біхевіористських технік у соціальній роботі.
2. Групи взаємодопомоги у роботі з особами без постійного місця проживання.
3. Запобігання проявам домашнього насильства.
4. Зосереджена на завданні модель соціальної роботи і кейс-менеджмент.
5. Ідеї соціально-радикального підходу у напрямках соціальної політики України.
6. Інтеграція національних меншин до українського суспільства.
7. Кризове втручання у соціальній роботі: теорія і практика.
8. Мета і методи екологічного підходу у соціальній роботі.
9. Можливості та обмеження застосування теорії ролей у соціальній роботі.
10. Нормативно-правове регулювання національного та міждержавного усиновлення.
11. Особливості кондуктивної педагогіки у рамках соціально-педагогічної моделі.
12. Патронат над дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах.
13. Повноваження органів опіки та піклування щодо захисту прав дітей.
14. Ресоціалізація осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі.
15. Розвиток соціальних мереж підтримки як основа екологічної моделі соціальної роботи.
16. Соціальна адаптація військовослужбовців та членів їх сімей.
17. Соціальна робота з потерпілими від домашнього насильства.
18. Соціальна робота з соціально виключеними групами населення.
19. Соціальний супровід різних форм сімейного виховання.
20. Сучасний стан системи інституційного догляду дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
21. «Система приятелів» у роботі з дітьми з інвалідністю.
22. Теорія систем і сучасна практика соціальної роботи.
23. Теорія соціального навчіння та можливості її використання у соціальній роботі.
24. Функціонування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.
25. Функціонування системи закладів соціального захисту дітей.

Теми бакалаврських робіт

1. Адміністрування соціальних послуг у форматі «Прозорий офіс».
2. Бродяжництво і безпритульність дітей як соціальна проблема.
3. Волонтерство як вагомий ресурс соціальної роботи.
4. Генезис інституту патронатних сімей в Україні.
5. Громадські організації як суб'єкт соціальної роботи.
6. Ейджизм та його різновиди серед вікових когорт.
7. Законодавчі новації у сфері надання соціальних послуг.

8. Залучення та участь ромської молоді в процесі інтеграції власних громад.
9. Зарубіжний досвід волонтерської діяльності.
10. Застосування статистичних методів у професійній діяльності соціального працівника.
11. Застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності соціальних працівників.
12. Конфлікти в процесі соціальної роботи в громаді.
13. Кризове та екстрене втручання у практиці соціальної роботи в Україні.
14. Легалізація і перспективи соціальної послуги медіації в Україні.
15. Особливості соціальної роботи з дітьми транскордонних трудових мігрантів (на прикладі Закарпатської області).
16. Оцінювання потреб клієнтів згідно державних стандартів надання соціальних послуг.
17. Оцінювання якості надання соціальних послуг.
18. Планування соціальної роботи в громаді.
19. Представництво інтересів у практиці соціальної роботи в Україні.
20. Проблеми доступу мігрантів до інститутів соціального захисту.
21. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей (на прикладі Закарпатської області).
22. Соціальна адаптація підлітків з обмеженими можливостями засобами інформаційних технологій.
23. Соціальна адаптація учасників ООС (АТО) та членів їх родин.
24. Соціальна реабілітація осіб похилого віку та осіб з інвалідністю в стаціонарних установах системи соціального захисту населення.
25. Соціальна робота з ВПО та їх родинами (на прикладі конкретного регіону).
26. Соціальна робота з мігрантами та їх родинами (на прикладі конкретного регіону).
27. Соціально-педагогічна профілактика кібербулінгу серед підлітків.
28. Соціально-педагогічна робота з профілактики підліткового булінгу.
29. Соціально-педагогічна робота щодо підготовки вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.
30. Соціально-педагогічні умови профілактики комп'ютерної залежності підлітків.
31. Соціально-профілактична робота з проявами адикцій у молодіжному середовищі.
32. Стан та перспективи соціального замовлення в Україні.
33. Стандартизація соціальних послуг.
34. Формування безбар'єрного архітектурного середовища на рівні громади м. Ужгорода.

Теми магістерських робіт

1. Адаптація безробітної молоді до регіонального ринку праці.
2. Деінституціалізація системи соціальних послуг (на прикладі Закарпатської області).
3. Єдність теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників у США.

4. Застосування технологій медико-соціальної роботи в професійній діяльності соціальних працівників.
5. Особливості кризового втручання в соціальній роботі.
6. Практика міждисциплінарного співробітництва у системі соціальної роботи.
7. Практика соціальної роботи в соціологічних моделях теоретичного обґрунтування.
8. Професійне самовизначення майбутніх соціальних працівників у вищій школі.
9. Психологічна готовність соціальних працівників до роботи з дітьми групи ризику.
10. Ринок соціальних послуг НУО в Закарпатті.
11. Соціальна адаптація учасників АТО/ООС.
12. Соціальна робота з особами, залежними від психоактивних речовин.
13. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами.
14. Соціальний захист учасників АТО/ООС.
15. Соціальні наслідки COVID 19 в Україні та світі: виклики і перспективи соціальної роботи.
16. Соціально-педагогічна діяльність із запобігання домашньому насильству.
17. Соціально-педагогічна реабілітація безпритульних дітей.
18. Соціально-педагогічні умови подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.
19. Технології волонтерської діяльності.
20. Традиційні та нові форми підліткової девіації в сучасних реаліях України.
21. Фактори розвитку соціального підприємництва в Україні.
22. Формування іміджу фахівця соціальної роботи.
23. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у процесі професійної підготовки.
24. Формування навичок професійного спілкування у майбутніх соціальних працівників.
25. Формування системи соціального захисту населення в об'єднаних територіальних громадах.

Додаток Б
Зразок титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З «ДІТЬМИ ВУЛИЦІ» В УКРАЇНІ

Студента 3 курсу
спеціальності – 231 Соціальна робота
Петрова Василя Івановича

Науковий керівник:
ст. викл. Тополянський С. І.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

Додаток В
Зразок титульної сторінки дипломної роботи бакалавра

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи

ІВАНЕНКО СТЕПАН ЄВГЕНОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ**

231 – СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
Попович Анна Михайлівна
к. соц.н, доцент

Ужгород – 2021

Реєстрація _____

«_____» _____ 2021 р. _____

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

_____ Шандор Ф.Ф.

«_____» _____ 2021 р.

Рецензент _____

Додаток Г
Зразок титульної сторінки дипломної роботи магістра

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи

КОВАЧ МАРИНА ПЕТРІВНА

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ
ОСІБ В УКРАЇНІ**

231 – СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Козубовська Ірина Василівна
д. пед. н., професор

Ужгород – 2021

Реєстрація _____

«_____» _____ 2021 р. _____

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

_____ Шандор Ф.Ф.

«_____» _____ 2021 р.

Рецензент _____

Додаток Д
Зразок оформлення анотації

Faculty of Social Sciences
Department of Sociology and Social Work

Voloshchuk Olena

**TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS FOR THE PROFESSIONAL
ACTIVITY AS A PEDAGOGICAL PROBLEM**

Scientific supervisor: Fedynets Ivan
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

The need for competent professionals for professional social work leads to the increased attention of scholars and practitioners to the problem of social workers training. The multi-directional orientation of social work requires: the formation of students' professional competence during the period of studying at higher educational establishments; the establishing of an effective system of professional training of social workers, who are to ensure the successful work of social institutions and provide assistance to different categories of the population at professional level.

At present stage, the issue of training of social workers is analyzed in the context of an updated social order, which requires that the specialist to be competitive, stress-resistant, flexible and ready for productive professional activity. It is this task to be solved by the professional training of future social workers, combining the accumulated experience and modern innovative approaches.

A social worker should have a comprehensive knowledge of the skills and abilities to apply a non-standard, creative approach to solving professional problems in the process of interpersonal interaction with different categories of clients, which is an indication of the readiness of students for practical social work. Pedagogical experience shows that the educational process in conditions of today's university education already has a lot of opportunities for solving of these problems. However, these opportunities in higher education institutions are not yet used at full capacity. This determines the **relevance** and more detailed study of the problem.

The **object** of research is the professional training of future social workers in the higher education institutions.

The **subject** of the study is the content and organization of professional training of future social workers in the higher educational institutions.

The **purpose** of the research is to research the peculiarities of the training of future social workers as a pedagogical problem.

According to the purpose of the study, its main **objectives** are:

1. To consider social work as a type of professional activity, science and educational discipline.
2. To characterize a social worker as a subject of professional activity.
3. To disclose organizational aspects of professional training of social workers in higher educational establishments.
4. To analyze the specificity of theoretical and practical training of future social workers.

Key words: social work; social worker; theoretical and practical training; content, forms and methods of training.

Додаток Е
Приклад оформлення змісту роботи

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ	
1.1. Теоретико-методичний аналіз соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки	
1.2. Становлення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки	
1.3. Зміст соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки	
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА УКРАЇНИ	
2.1. Моделі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.....	
2.2. Технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.....	
2.3. Шляхи впровадження досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в українську практику.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

Додаток Ж
Формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань і методів наукового дослідження

Тема «Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування».

Об'єкт дослідження – процес соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи й соціально-педагогічні умови соціально-педагогічної підтримки якості життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Мета роботи полягає у дослідженні соціально-педагогічних умов, змісту, форм і методів соціально-педагогічної підтримки якості життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Відповідно до мети визначено такі *завдання* дослідження:

1. Виявити сутність і науково обґрунтувати теоретичні засади соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

2. Розкрити психолого-педагогічні характеристики людей похилого віку.

3. Дослідити особливості життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

4. Обґрунтувати соціально-педагогічні умови підтримки якості життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Задля розв'язання окреслених завдань використано такі *методи* дослідження: теоретичні – аналіз філософської, психологічної та соціально-педагогічної літератури з метою розкриття сутності та конкретизації змісту ключових понять, виявлення та узагальнення наукових підходів до проблеми соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності осіб похилого віку; емпіричні – бесіда, тестування, анкетування, які сприяли виявленню рівня якості життєдіяльності людей похилого віку.

Додаток 3
Приклади бібліографічного опису джерел (згідно з ДСТУ 8302:2015)

КНИГИ	
<i>Приклади</i>	<i>Однотомні видання</i>
1	2
один автор	<p>Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с.</p> <p>Краснова М.В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с.</p> <p>Кузніченко С.О. Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану": наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків: Право, 2015. 164 с.</p> <p>Тертишник В.М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: із змін. та допов. на 12 берез. 2016 р. 12-те вид., допов. і переробл. Київ: Правова єдність, 2016. 810 с.</p> <p>Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.</p>
два автори	<p>Васильєв С.В., Ніколенко Л.М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків: Еспада, 2004. 192 с.</p> <p>Каткова Т.В., Каткова А.Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.</p> <p>Петришина М.О., Петришин О.А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування: наук. доп. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2016. 44 с.</p>
три автори	<p>Комаров В., Світлична Г., Удальцова І. Окреме провадження: монографія / за ред. В.В.Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с.</p> <p>Сичевський В.В., Харитонов Є.І., Олейніков Д.О. Науково-практичний коментар до розділу І Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / Служба безпеки України. Харків: Право, 2016. 232 с. (Бібліотека слідчого).</p> <p>Helfer M., Kempe R., Krugman R. The battered child. 5th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1997. 700 p.</p>
чотири і більше авторів	<p>Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Є.І.Григоренко та ін.; Харків. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Харків: [б. в.], 2013. 352 с.</p> <p>Прилипко С.М., Ярошенко О.М., Мороз С.В., Малиновська К.А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 288 с.</p> <p>The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R.G.Hubbard, et.al. New York: Columbia University Press, 2010. 256 p.</p>

1	2
автор(и) та редактор(и)/упорядник(и)	<p>Гель А.П., Семаков Г.С., Яковець І.С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / ред. А.Х.Степанюк. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с.</p> <p>Грошевий Ю.М. Вибрані праці / упоряд.: О.В.Капліна, В.І.Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с.</p> <p>Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В.М.Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с.</p> <p>Plath S. The unabridged journals / Ed. K.V.Kukil. New York: Anchor, 2000. 680 p.</p>
автор(и) та перекладач(і)	<p>Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / вступ. ст. Н.И.Панова; пер. с итал. М.Исаев. Киев: Ин Юре, 2014. 240 с.</p> <p>Laplace P.S. A philosophical essay on probabilities / trans.: F.W.Truscott, F.L.Emory. Original work published 1814. New York: Dover, 1951. 196 p.</p>
без автора	<p>Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення: колект. моногр. / за наук. ред. Д.В.Задихайла. Харків: Юрайт, 2013. 520 с.</p> <p>Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В.Я.Тацій (голова) та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2012. 1128 с.</p> <p>Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / ред. М.І.Хавронюк. Київ: Дакор, 2016. 496 с.</p> <p>Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В.Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с.</p> <p>Правове виховання в сучасній Україні: монографія / за заг. ред.: В.Я.Тацій, А.П.Гетьман, О.Г.Данильян. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2013. 440 с.</p> <p>Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.</p>
Приклади	Багатотомні видання
	<p>Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. 848 с.</p> <p>Енциклопедія історії України: у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: наукова думка. 2005. Т. 9. 944 с.</p> <p>Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 2 т. / за ред.: В.В.Сташис, В.Я.Тацій. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. Т. 1. 456 с.</p> <p>Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p>

1	2
ІНШІ ВИДАННЯ	
автореферати дисертацій	<p>Кравчук В.М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 36 с.</p> <p>Лісов О.С. Новітня вітчизняна історіографія створення та діяльності розвідки і контррозвідки України у 1917–1991 роках: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. Київ, 2017. 20 с.</p>
дисертації	<p>Сокурєнко В.В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 573 с.</p> <p>Костенко В.О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с.</p> <p>Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>
архівні документи	<p>Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г.Ф.Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В.А.Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64, 64 зв., 71.</p> <p>Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p>
стандарти	<p>ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с.</p>
патенти	<p>Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>

1	2
препринти	Панасюк М.І., Скорбун А.Д., Сплошной Б.М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт / НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
каталоги	Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В.Г.Короленка; уклад.: Л.І.Романова, О.В.Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.
бібліографічні показники	Володимир Володимирович Сташис: (до 85-річчя від дня народж. та 60-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук України; упоряд.: В.І.Борисов, В.І.Тютюгін, Л.М.Демидова. Харків: Право, 2010. 108 с. (Біографія і бібліографія вчених-правознавців). Лисодед О.В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / ред. О.Г.Кальман. Харків: Одиссей, 2003. 128 с. Систематизований показник матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997–2005 роки / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; уклад.: О.О.Бабінова, О.Г.Белінська. Київ: Вид-во НАДУ, 2006. 11 с.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ	
тези, доповідь	Боднар Т.В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. <i>Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин</i> : матеріали наук.-практ. конф., (Харків, 17 лютого 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–9. Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. <i>Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні</i> : матеріали XXII Харків. політолог. читань (м. Харків, 21 травня 2009 р.). Харків, 2009. С. 47–49. Шаповал В. Свобода та "природні права" людини як основа людського виміру права. <i>Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи)</i> : матеріали першого всеукр. круглого столу, м.Львів, 16–17 вересня 2005 р. Львів: Край, 2006. С. 286–295. Wu C. K., Makhlouf M. M. Predicting the response of Aluminium casting alloys to heat treatment. <i>Light Metals 2011: Proceedings of the technical sessions presented by the TMS Aluminium Committee at the TMS 2011 Annual Meeting & Exhibition, San Diego, California, USA, 27 February – 3 March, 2011</i> . Hoboken, NJ: Wiley, 2011. P. 834–836.

1	2
розділ книги	<p>Борисова В.И. Право частной собственности в системе социально-экономических прав и свобод граждан и пути его реализации. <i>Харьковская цивилистическая школа: право собственности</i>: монографія / ред. И.В.Спасибо-Фатеева. Харьков: Право, 2012. Разд. 3, гл. 1. С.87–99.</p> <p>Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. <i>Кримінологія. Загальна та Особлива частини</i>: підручник / ред. В.В.Голіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2009. Розд. 15. С.138–145.</p> <p>Тацій В. Я. Повертаючись до питання боротьби зі злочинами у сфері приватизації. <i>Тацій В.Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю</i>. Харків: Право, 2010. С. 221–229.</p> <p>Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. <i>Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані</i>: монографія / за ред.: О.Козаченко, Є.Стрельцов. Миколаїв: Іліон, 2016. С.87–109.</p> <p>O'Neil J.M., Egan J. Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. <i>Gender issues across the life cycle</i> / Ed. B.R.Wainrib. New York, NY: Springer, 1992. P.107–123.</p>
стаття з періодичного видання (журнал, газета)	<p>Кулак Н.В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С.84–88.</p> <p>Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. <i>Право України</i>. 2009. № 10. С. 57–60.</p> <p>Benjamin A.C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i>. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.</p> <p>Середа М. Мирні зібрання: практика адмін. судів 2015 р. <i>Юридичний вісник України</i>. 2016. 12–18 лют. (№ 6). С. 5.</p> <p>Тацій В., Тютюгін В., Пономаренко Ю. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С.6–7.</p> <p>Itzkoff D. A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i>. 2010. March 31. P. C1.</p>
стаття з довідкового видання	<p>Баулін Ю.В. Обставини, що виключають злочинність діяння. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю.С.Шемшученко. Київ: Юрид. думка, 2007. С. 550.</p> <p>Гончаренко В.Д. Повне зібрання законів Російської імперії. <i>Велика українська юридична енциклопедія</i>. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 573–574.</p> <p>Bergmann P.G. Relativity. <i>The New Encyclopedia Britannica</i>. Chicago, IL: Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.</p>

1	2
стаття з продовжуваного видання	<p>Гетьман А.П., Лозо В.І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. <i>Проблеми законності</i>. Харків. 2013. Вип. 123. С.65–77.</p> <p>Данильян О.Г., Петришин О.В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. <i>Вісник Національної академії правових наук України</i>. Харків, 2010. № 2. С.28–39.</p> <p>Семенюк О.Г. Заходи безпеки в системі охорони державної таємниці. <i>Держава і право. Юридичні науки</i>. Київ, 2016. Вип. 72. С.152–166.</p>
рецензії	<p>Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. <i>Віче</i>. 2016. № 1/2. С.20–21. Рец. на кн.: Третякова В.Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем: монографія. Київ: Кондор, 2013. 407 с.</p> <p>Драч О. О. [Рецензія]. <i>Український історичний журнал</i>, 2016. № 1. С.217–219. Рец. на кн.: Темченко А.І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси: ІнтралігаТОР, 2015. 112 с.</p> <p>Csikos R., Garcia E., Worley R. Book Reviews. <i>Journal of Criminal Justice Education</i>. 2010. Vol. 21, No. 1. P. 93–99.</p>
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Приклади	<p>Аналіз стану здійснення судочинства в 2015 році (за даними судової статистики). URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Гетьман Є.А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав: порівняльна характеристика. <i>Теорія і практика правознавства</i>. 2016. Вип. 1 (9). URL: http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302 (дата звернення: 17.06.2016).</p> <p>Карнаух Б.П. Тлумачення договору: короткий нарис із наднаціональної і транснаціональної точок зору. <i>Проблеми законності</i>. 2016. Вип. 135. С. 39–51. DOI: http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.135.83852.</p> <p>Colletta L. Political satire and postmodern irony in the age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, No. 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p> <p>Feminism. <i>Encyclopædia Britannica online</i>. URL: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism. (last accessed: 17.03.2017).</p>

1	2
ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ	
<i>Приклади</i>	<p>Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.</p> <p>Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. <i>Освіта</i>. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.</p> <p>Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. <i>Голос України</i>. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.</p> <p>Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). <i>Офіційний вісник України</i>. 2013. № 3. Ст. 91.</p> <p>Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. <i>Офіційний вісник України</i>. 1998. № 28. Ст. 1062.</p> <p>Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 12.03.2017. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: від 15.09.2016 р. № 5132. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60035 (дата звернення: 17.03.2017).</p> <p>Case of Benham v. The United Kingdom (Application no. 19380/92): Judgment European Court of Human Rights, 10 June 1996. URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57990 (last accessed: 17.03.2017).</p>